

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

3 lipca 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Agnieszka Góra-Błaszczkowska
(przewodniczący, sprawozdawca)
SSN Dariusz Pawłyszcz
SSN Ewa Stefańska

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 3 lipca 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej Banku spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie
z 17 marca 2022 r., I ACa 812/21,
w sprawie z powództwa G. W. i W. W.
przeciwko Bankowi spółce akcyjnej w W.
o ustalenie,

- 1. oddala skargę kasacyjną;**
- 2. zasądza od Bank spółki akcyjnej w W. na rzecz G. W. i W. W.
kwoty po 2700 (dwa tysiące siedemset) złotych tytułem kosztów
postępowania kasacyjnego.**

Dariusz Pawłyszcz

Agnieszka Góra-Błaszczkowska

Ewa Stefańska

[dr]

UZASADNIENIE

G.W. i W.W. w sprawie przeciwko pozwanemu Bankowi Spółce Akcyjnej w W. wnieśli o stwierdzenie nieważności stosunku prawnego w postaci umowy kredytu mieszkaniowego [...], ewentualnie w przypadku nieuwzględnienia tego żądania o zasądzenie od pozwanego na rzecz W.W. kwoty 53 960,45 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od dnia 12 czerwca 2020 r. do dnia zapłaty; uznanie za nieobowiązujące powodów jako konsumentów postanowienia umowy kredytu mieszkaniowego we wskazanych przez siebie częściach (§ 4 ust. 2, § 4 ust. 3, § 22 ust. 2 pkt 1 Części ogólnej umowy).

Wyrokiem z 15 września 2021 r. Sąd Okręgowy w Szczecinie ustalił, że umowa kredytu mieszkaniowego [...] zawarta w dniu 18 stycznia 2008 r. jest nieważna (pkt I) oraz orzekł o kosztach procesu (pkt II).

Wyrokiem z 17 marca 2022 r. Sąd Apelacyjny w Szczecinie, po rozpoznaniu apelacji pozwanego, oddalił apelację (pkt I) oraz orzekł o kosztach postępowania apelacyjnego (pkt II).

Sąd Apelacyjny podzielił ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd Okręgowy, zgodnie z którymi 18 stycznia 2008 r. pomiędzy Bankiem Spółką Akcyjną z siedzibą w W. Oddział w S. a W.W., I.S., M.S. i T.S. została zawarta umowa kredytu „[...]”. Bank S.A. udzielił kredytobiorcom kredytu w kwocie 141 750 CHF na zakup spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego z miejscem postojowym. Kredyt został udzielony na 360 miesięcy, tj. do 1 stycznia 2038 r. Szacunkowy całkowity koszt kredytu w dniu sporządzenia umowy wynosił 242 873,94 zł. Zabezpieczeniem spłaty kredytu była hipoteka kaucyjna na nieruchomości - spółdzielczym własnościowym prawie do w.w. lokalu mieszkalnego do wysokości 178 600 CHF. Na wniosek kredytobiorców zniesiono współwłasność opisanej wyżej nieruchomości, kredyt przejęli G.W. i G.W. Kredytobiorcy spłacali raty kredytu w walucie polskiej, nie wiedzieli o możliwości spłaty bezpośrednio we franku szwajcarskim.

G.W. zmarł [...] 2019 r. Spadkobiercami po zmarłym kredytobiorcy są

powodowie. G.W. i W.W. wezwali pozwanego do zapłaty kwoty 355 000 zł tytułem zwrotu bezpodstawnego wzbogacenia występującego po stronie banku, wynikłego z wadliwie dokonanego przez niego rozliczenia walutowego pomiędzy stronami umowy z 18 stycznia 2008 r. Bank odmówił wypłacenia żądanej kwoty.

W ocenie Sądu drugiej instancji strona powodowa posiadała interes prawny w wytoczeniu powództwa o ustalenie nieważności umowy kredytowej chociażby z tego powodu, że ze stosunku prawnego zawartego z pozwanym wynikają jeszcze inne, dalej idące skutki, których dochodzenie w drodze powództwa o świadczenie nie jest jeszcze aktualne.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego w realiach niniejszego postępowania tylko powództwo o ustalenie mogło w sposób definitywny rozstrzygnąć niepewną sytuację prawną powodów i zapobiec także na przyszłość możliwym sporom, a tym samym w sposób pełny zaspokoić interes prawny powodów. Dopiero stwierdzenie w wyroku, iż umowa kredytu jest nieważna, gwarantuje zwolnienie strony powodowej od obowiązku regulowania rat kredytu w przyszłości; nie było możliwe ze strony konsumenta wytoczenie żadnego innego powództwa, które zwalniałoby go z obowiązku dalszego płacenia rat kredytu.

Sąd drugiej instancji wywiódł, że ustalanie wysokości świadczenia kredytodawcy i kredytobiorcy w PLN indeksowanego do CHF ma charakter klauzuli abuzywnej, a jej zastosowanie przez bank stanowi samoistną i wystarczającą przesłankę nieważności umowy w kontekście jureidycznym, tworzonym przez normy prawa materialnego, interpretowane zgodnie z normami prawa europejskiego dotyczącymi systemu ochrony konsumenta. Podkreślił, że postanowienia przewidujące uprawnienie banku do przeliczania sumy wykorzystanego przez kredytobiorcę kredytu do waluty obcej, odsyłając do tabel ustalanych jednostronnie przez bank, traktowane być powinny jako kształtujące sytuację konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami i zarazem rażąco naruszające jego interesy, a zatem niedozwolone (abuzywne) w rozumieniu art. 385¹ k.c.

Zastosowanie abuzywnej klauzuli dotyczącej ustalania wysokości

świadczenia kredytodawcy i kredytobiorcy w PLN denominowanego do CHF, stanowi samoistną i wystarczającą przesłankę nieważności umowy w kontekście jurydycznym, tworzonym przez normy prawa materialnego, interpretowane zgodnie z normami prawa europejskiego dotyczącymi systemu ochrony konsumenta. Brak było podstaw do uznania, że umowa w kształcie, w jakim została zawarta przez strony (a zatem z zastrzeżeniem spreadu walutowego przy ustalaniu zarówno wysokości kredytu wypłaconego stronie jak i pobieranych z ich rachunku bankowego rat kredytowych), była prawnie dopuszczalna i nie naruszała istoty stosunku zobowiązaniowego, a także nie prowadziła do przekroczenia granicy swobody umów.

Sąd Apelacyjny podzielił stanowisko Sądu I instancji, zgodnie z którym uznano, że przyczynami dyskwalifikującymi z obrotu prawnego zawartą przez strony umowę były występujące w umowie klauzule abuzywne - klauzula ryzyka walutowego (klauzuli przeliczeniowej) i klauzula spreadowa (kursowa). Przyjął, że postanowienia § 4 ust 2 i 3 oraz § 22 ust. 2 pkt 1 COU miały abuzywny charakter w rozumieniu art. 385¹ k.c., przy czym skutkiem stwierdzenia abuzywności kwestionowanych postanowień umowy była też nieważność tej umowy (art. 385¹ k.c. w zw. z art. 58 k.c.). Sąd Apelacyjny uznał, że klauzula ryzyka walutowego (przeliczeniowa) - dotycząca denominacji kredytu do CHF była pozbawiona tzw. przejrzystości materialnej, niewątpliwie doszło do zaniechania przez Bank wykonania obowiązku informacyjnego odnośnie do nieograniczonego ryzyka kursowego i mechanizmu oddziaływania takiego ryzyka na zakres obowiązków konsumenta. Klauzula spreadowa (kursowa) dotycząca sposobu ustalania wartości świadczenia kredytobiorcy odwoływała się do kursu kupna i kursu sprzedaży CHF ustalanego przez Bank jednostronnie w jego wewnętrznej Tabeli.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego mechanizm indeksacji przewidziany w analizowanej umowie należało ocenić jako sprzeczny z naturą stosunku obligacyjnego wyrażoną w art. 353¹ k.c., co również w świetle art. 58 § 1 k.c. czyniło całą umowę nieważną.

W umowie wskazano, że wysokość zobowiązania będzie ustalana jako równowartość wymaganej spłaty wyrażonej w CHF po jej przeliczeniu według kursu kupna sprzedaży określonych w Tabeli kursów. Ukształtowanie zasad ustalania wysokości rat przedstawione w umowie kredytu dawało pozwanemu uprawnienie do dowolnego kształtowania kwoty kredytu podlegającej spłacie, co wykracza poza granice swobody umów określonej w art. 353¹ k.c.

Sąd odwoławczy podkreślił, że brak indywidualnego uzgodnienia kwestionowanych przez stronę powodową postanowień umownych dotyczących indeksacji kredytu wynikał z samego charakteru zawartej umowy - opartej o treść stosowanego przez bank wzorca umownego. Taki sposób zawierania umowy w zasadzie wykluczał możliwość indywidualnego wpływania przez konsumenta na treść powstałego stosunku prawnego, poza ustaleniem kwoty kredytu, ewentualnie wysokości oprocentowania (marży). Klauzula zmiennego oprocentowania została przez pozwanego skonstruowana w taki sposób, że jej treść nie tylko jest nieprecyzyjna i niezrozumiała, ale przede wszystkim daje ona pozwanemu swobodne prawo decydowania o zmianie oprocentowania kredytu w dowolnym czasie, w dowolny sposób i o dowolną wartość, przez co nie pozwala z góry przewidzieć wysokości zobowiązania kredytobiorcy. Bank mógł w zasadzie dowolnie ustalać ten kurs, nawet w oderwaniu od w miarę obiektywnych czynników.

Sąd drugiej instancji podkreślił, że umowa, regulamin i inne wzorce umowne stanowiące podstawę ustalenia treści łączącego strony stosunku prawnego, nie określają zasad ustalania kursów dewiz dających możliwość weryfikacji tego mechanizmu powodowi. Formularz umowy był w przypadku powoda gotowym wzorcem umownym podobnym do setek umów, zawieranych w analogicznych sprawach. Również jedynie samym mechanicznym zapisem, bez odniesienia tego do realiów zawierania przedmiotowej umowy przez powoda było zawarcie w jej treści oświadczenie kredytobiorcy, że został poinformowany, iż ponosi ryzyko zmiany kursów walut - przynajmniej pozwany nie wykazał, aby było odmiennie.

W ocenie Sądu Apelacyjnego nie zostało spełnione kryterium rzetelności

polegające na odebraniu oświadczenia o tym, że kredytobiorca świadomy jest ryzyka kursowego, że został pouczone o takim ryzyku. Ogólne pouczenia nie spełniają kryterium rzetelnej i transparentnej informacji o możliwym ryzyku kursowym, de facto przesądzając o abuzywności postanowień umowy kredytu przewidujących takie ryzyko kursowe. Pomiedzy pozwanym Bankiem a powodem jako konsumentem istniała nierównowaga informacyjna w zakresie ryzyka kursowego (możliwej zmiany kursu waluty, w tym możliwej znacznej deprecjacji waluty polskiej do CHF), a to z uwagi na to, że Bank jako profesjonalista wiedział lub powinien wiedzieć, że co do zasady kurs waluty PLN do CHF może ulec znacznej zmianie (deprecjacji).

Od wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie skargę kasacyjną wywiódł pozwany, zaskarżając go w całości. Zaskarżonemu orzeczeniu zarzucił:

1. naruszenie przepisów prawa materialnego, tj.: - art. 189 k.p.c.; - art. 69 ust. 1 i 2 prawa bankowego (dalej: pr.bank.); - art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 6 ust 1 Dyrektywy 93/13 w zw. z art. 69 ust. 1 i 2 pr.bank.; - art. 385¹ § 1 zd. 2 k.c. w związku z art. 4 ust. 2 Dyrektywy 93/13; - art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 65 § 1 i 2 k.c.; - art. 69 ust. 3 pr.bank. oraz art. 65 k.c. oraz art. 358 § 2 k.c. w związku z art. 6 ust. 1 Dyrektywy 93/13; - art. 385¹ § 1 i 2 k.c. i art. 58 § 3 k.c.; - art. 56 k.c., art. 65 § 1 i 2 k.c. oraz art. 354 § 1 i 2 k.c. i art. 385¹ § 2 k.c. w zw. z par. 13 Regulaminu; - art. 498 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 405 k.c. w zw. z art. 410 § 2¹ k.c. oraz art. 496 k.c. w zw. z art. 497 k.c.; - art. 455 k.c. i 481 k.c. w zw. z art. 385¹ § 1 i 2 k.c.
2. naruszenie przepisów postępowania, tj.: - art. 15zzs¹ § 1 pkt 4 ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (dalej jako „ustawa o COVID”) polegających na jego niezastosowaniu i orzekaniu przez Sąd Apelacyjny w składzie sprzecznym z przepisami prawa, tj. w składzie 3 sędziów, podczas gdy z przepisu tego wynika, że w okresie zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19, a tym okresie

rozpoznawana była apelacja, w pierwszej i drugiej instancji sąd rozpoznaje sprawy w składzie jednego sędziego - co doprowadziło do nieważności postępowania apelacyjnego (art. 379 pkt 4 k.p.c.); - art. 156¹ k.p.c. w związku z art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich; - art. 72 § 2 k.p.c. w zw. z art. 73 § 2 k.p.c. w zw. z art. 195 § 1 k.p.c.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną powodowie wnieśli o jej oddalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna podlegała oddaleniu jako niezasadna.

W pierwszej kolejności należało rozpatrzyć zarzut naruszenia art. 15zss¹ § 1 pkt 4 ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych wobec rozpoznania apelacji w składzie trzech sędziów, co zdaniem skarżącego doprowadziło do nieważności postępowania.

Zarzut skarżącego był nietrafny. Stosownie do powołanej regulacji na wniosek z 25 listopada 2021 r. sędziego przewodniczącego wylosowanego do rozpoznania apelacji pozwanego (k. 460). Prezes Sądu Apelacyjnego w Szczecinie zarządzeniem z 29 listopada 2021 r. nr A-400-476/21 zarządził rozpoznanie sprawy I ACa 812/21 w składzie trzech sędziów (k. 462). W konsekwencji skład sądu był prawidłowy.

Nie doszło do naruszenia przepisów postępowania poprzez skorzystanie przez sąd z dyspozycji art. 156¹ k.p.c. i pouczenie powodów o prawdopodobnym wyniku sprawy. Jak długo przepis ten nie zostanie wyeliminowany z porządku prawnego, tak długo nie można sądom czynić zarzutu z tego, że zastosowały przepis

przewidziany w ustawie.

Nie ma racji skarżący, iż doszło do naruszenia art. 72 § 2 k.p.c. w zw. z art. 73 § 2 k.p.c. w zw. z art. 195 § 1 k.p.c., bowiem w sprawie przeciwko bankowi o ustalenie nieważności umowy kredytu nie zachodzi po stronie powodowej współuczestnictwo konieczne wszystkich kredytobiorców (zob. uchwała SN z 19 października 2023 r., III CZP 12/23). W uzasadnieniu powołanej uchwały podkreślono, że stosunek kredytu jest stosunkiem zobowiązaniowym o charakterze pieniężnym; nie ma zatem charakteru zbliżonego do współwłasności, zaś przedmiot świadczenia nie jest niepodzielny. Już te cechy łączące kredytobiorców z kredytodawcą stosunku prawnego, mającego swe źródło w umowie kredytu, przemawiają za przyjęciem, że nie ma podstaw do uznania, iż kredytobiorca dochodzący przeciwko bankowi ustalenia nieważności umowy kredytu frankowego musi działać wyłącznie wspólnie z innymi kredytobiorcami pod rygorem oddalenia jego powództwa z powodu niepełnej legitymacji procesowej czynnej.

Warto w tym miejscu zauważyć, że 15 września 2008 r. pozwany zawarł umowę o przejęcie długu z G.W. i G.W., w której w § 1 i 2 jednoznacznie określono, iż przysługująca Bankowi wierzytelność z tytułu umowy kredytu z 18 stycznia 2008 r. została w całości przyjęta przez powodów (k. 56-56v.).

Odnosząc się do zarzutów naruszenia prawa materialnego problematyka, na którą powołuje się skarżący, była już przedmiotem wypowiedzi Sądu Najwyższego i Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (zob. np. uchwała SN z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56; wyroki SN: z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17; z 9 maja 2019 r., I CSK 242/18; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18; z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 3 lutego 2022 r., II CSKP 415/22; podobnie w orzecznictwie TSUE zob. wyroki: z 30 kwietnia 2014 r., C-26/13, Kasler i Kaslerne Rabai, pkt 49-50; z 26 lutego 2015 r., C-143/13, Matei, pkt 54; z 23 kwietnia 2015 r., C-96/14, Van Hove, pkt 33; z 20 września 2017 r., C-186/16, Andriciuc i in., pkt 35; z 14 marca 2019 r., C-118/17, Dunai, pkt 48; z 3 października 2019 r., C-260/18, Dziubak, pkt 44).

Trafność i aktualność przyjętej przez sądy powszechne oceny sprawy niniejszej potwierdza pogląd, wyrażony w uchwale pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22. W orzeczeniu tym wyjaśniono m.in., że w razie uznania, że postanowienie umowy kredytu indeksowanego, odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów. Ponadto Sąd Najwyższy przesądził także, że w razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego, umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie. Jeżeli w wykonaniu umowy kredytu, która nie wiąże z powodu niedozwolonego charakteru jej postanowień, bank wypłacił kredytobiorcy całość lub część kwoty kredytu, a kredytobiorca dokonywał spłat kredytu, powstają samodzielne roszczenia o zwrot nienależnego świadczenia na rzecz każdej ze stron.

Jeżeli umowa kredytu nie wiąże z powodu niedozwolonego charakteru jej postanowień, bieg przedawnienia roszczenia banku o zwrot kwot wypłaconych z tytułu kredytu rozpoczyna się co do zasady od dnia następującego po dniu, w którym kredytobiorca zakwestionował względem banku związanie postanowieniami umowy. Jeżeli umowa kredytu nie wiąże z powodu niedozwolonego charakteru jej postanowień, nie ma podstawy prawnej do żądania przez którąkolwiek ze stron odsetek lub innego wynagrodzenia z tytułu korzystania z jej środków pieniężnych w okresie od spełnienia nienależnego świadczenia do chwili popadnięcia w opóźnienie co do zwrotu tego świadczenia. Sąd Najwyższy rozpoznający niniejszą sprawę jest związany cytowaną uchwałą na podstawie art. 88 ustawy o SN.

Nie można przyjąć, aby postanowienia umowy kredytowej odsyłające do kursu stosowanego przez bank były odzwierciedleniem ogólnej normy, przewidującej obowiązek ogłaszania kursów walut, wyrażonej w art. 111 ust. 1 pkt 4 pr.bank. (m.in. postanowienia SN: z 21 grudnia 2023 r., I CSK 5177/22; z 12 lutego 2025 r., I CSK 601/24).

W orzecznictwie wypracowano jednolite stanowisko, że wykładnia art. 385¹ § 1 k.c. nie daje podstaw do przyjęcia, że w ramach oceny abuzywności postanowienia istotny jest sposób jego stosowania przez bank. Przepis ten jest bowiem instrumentem kontroli treści umowy, przedmiotem oceny jest treść normatywna postanowienia umownego, a jej punktem odniesienia - sposób oddziaływania postanowienia na prawa i obowiązki konsumenta. Sankcje, będące konsekwencją abuzywności postanowień umownych, działają ze skutkiem *ex tunc*. Oznacza to, że zdarzenia o charakterze następczym w stosunku do daty zawarcia umowy zawierającej klauzule abuzywne - z wyjątkiem woli konsumenta - pozostają bez znaczenia dla takiego charakteru postanowień umownych. W konsekwencji bez znaczenia jest to, w jaki sposób pozwany rzeczywiście stosował abuzywne postanowienia umowne, w szczególności czy przynosiły mu one nieuzasadnione korzyści i czy opierały się na powszechnej i utrwalonej praktyce bankowej. Dla oceny abuzywności postanowień umownych nie ma znaczenia przyczyna zawarcia przez kredytobiorcę umowy, sposób jej wykonywania czy interes banku, który w relacji z konsumentem stosował klauzule niedozwolone (zob. m.in. uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 20 listopada 2015 r., III CZP 17/15 i z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1, poz. 2 oraz orzecznictwo TSUE przytoczone w ich uzasadnieniu).

W przypadku dokonywania wykładni art. 385¹ § 1 i 2 k.c., klauzule przeliczeniowe odsyłające do określenia kursu waluty do tabel banku, jednostronnie przez niego kształtowanych, traktowane są jako abuzywne. Kursy walut ogłaszane na podstawie art. 111 pr.bank. wiążą klientów banku w chwili dokonywania czynności z bankiem, lecz nie można wiązać konsumenta przyszłymi kursami. Istnienie umocowania ustawowego do tworzenia tabel bankowych nie rozstrzyga bowiem mechanizmu kształtowania tych tabel. Mechanizm przeliczania walut w tabelach bankowych powinien być zrozumiały, czytelny i transparentny, by konsument mógł ustalić wysokość swoich świadczeń przy dokonywaniu przeliczeń (zob. postanowienie SN z 5 lutego 2025 r., I CSK 12/24), i dopiero wówczas byłoby dopuszczalne związanie konsumenta przyszłymi kursami.

W niniejszej sprawie nie wystąpiła żadna z przesłanek, które umożliwiłyby wypełnienie luki, powstałej po usunięciu postanowień abuzywnych. W przepisach prawa polskiego brak jest przepisu dyspozytywnego, pozwalającego na ustalenie kursu wymiany walut w sytuacji, gdy postanowienie umowne określające taki kurs jest bezskuteczne. Przepisem takim nie jest w szczególności art. 358 § 2 k.c.

Klauzule indeksacyjne zawarte w umowie stron, jak prawidłowo stwierdziły Sądy *meriti*, nie sprostają testowi transparentności. W orzecznictwie TSUE wskazano, że wymóg, zgodnie z którym warunek umowny musi być wyrażony prostym i zrozumiałym językiem, powinien być rozumiany jako nakazujący nie tylko, by dany warunek był zrozumiały dla konsumenta z gramatycznego punktu widzenia, ale także, by umowa przedstawiała w sposób przejrzysty konkretne działanie mechanizmu wymiany waluty obcej, do którego odnosi się ów warunek. Również związek między tym mechanizmem a mechanizmem przewidzianym w innych warunkach, dotyczący uruchomienia kredytu, musi być przedstawiony tak, by konsument był w stanie oszacować, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, konsekwencje ekonomiczne tej umowy (wyrok TSUE z 30 kwietnia 2014 r., Kasler i Kaslerne Rabai, C-26/13, pkt 75 i kolejne, które się na niego powołują). Chodzi o możliwość ustalenia treści stosunku zobowiązaniowego, w tym zwłaszcza rozmiaru przyszłego świadczenia konsumenta, przy wykorzystaniu zobiektywizowanego kryterium przeciętnego konsumenta (zob. wyroki SN: z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 27 lipca 2021 r., VCSKP 49/21, i z 3 lutego 2022 r., II CSKP 415/22).

Postanowienia uprawniające bank do jednostronnego ustalenia kursów walut są nietransparentne, ponieważ pozostawiają pole do arbitralnego działania banku, a równocześnie obarczają kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem. W konsekwencji postanowienia umowy określające zarówno zasady przeliczenia na złote kwoty udzielonego kredytu przy jego wypłacie, jak i przeliczenia spłacanych rat, pozwalające bankowi swobodnie kształtować kurs waluty obcej, mają charakter niedozwolonych postanowień umownych (zob. wyrok SN: z 28 stycznia 2025 r., II CSKP 786/23; z 20 września 2024 r., II CSKP 1094/23, a także wyroki SN: z 22

stycznia 2016 r., I CSK1049/14, OSNC 2016, nr 11, poz. 134; z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16; z 24 października 2018 r., II CSK 632/17; z 13 grudnia 2018 r., V CSK 559/17; z 27 lutego 2019 r., II CSK 19/18; z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17; z 9 maja 2019 r., I CSK 242/18; z 29 października 2019 r., IV CSK 309/18, OSNC 2020, nr 7-8, poz. 64; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr B, poz. 20; z 30 września 2020 r., I CSK 556/18; z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21, i z 3 lutego 2022 r., II CSKP 415/22; z 26 maja 2022 r., II CSKP 650/22; z 31 stycznia 2023 r., II CSKP 334/22; z 8 lutego 2023 r., II CSKP 978/22). Sprzeczność z dobrymi obyczajami i naruszenie interesów konsumenta polega w tym przypadku na uzależnieniu wysokości świadczenia banku oraz wysokości świadczenia konsumenta od swobodnej decyzji banku, przy czym dla tej oceny nie ma znaczenia, czy bank w rzeczywistości z tej swobody korzystał, niekorzystnie kształtując pozycję konsumenta.

Klauzula indeksacyjna odnosi się do zwrotu sumy zaciągniętego zobowiązania i określając wysokość poszczególnych rat, wpływa na wysokość świadczenia kredytobiorcy. Klauzula ryzyka walutowego oraz klauzula kursowa (spreadowa) stanowią elementy składające się na całościowy mechanizm indeksacji i mogą funkcjonować tylko łącznie - w umowie kredytu indeksowanego do waluty obcej przeliczenie wypłaconej kwoty kredytu na walutę obcą służy ustaleniu wysokości zadłużenia i wysokości pozostających do spłaty rat kredytu (zob. wyrok SN z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17). Z uwagi na ścisłe powiązanie obu klauzul dla uznania całego mechanizmu indeksacji za niedozwolony wystarczające jest, że uznanie za abuzywną jednej z tych klauzul (zob. wyrok SN z 25 listopada 2024 r., II CSKP 1110/24).

Jak wyjaśniono w orzecznictwie Sądu Najwyższego, jeżeli eliminacja niedozwolonego postanowienia umownego doprowadzi do takiej deformacji regulacji umownej, że na podstawie pozostałej jej treści nie da się odtworzyć treści praw i obowiązków stron, to nie można przyjąć, iż strony są związane pozostałą częścią umowy. Koresponduje to z art. 6 ust. 1 Dyrektywy 93/13/EWG, który przewiduje, że nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców

z konsumentami nie będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków (zob. np. wyroki SN z: 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21; 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21). Wyeliminowanie z łączącej strony umowy abuzywnych postanowień umownych rodzi zatem konieczność dokonania oceny, czy umowa w pozostałym zakresie jest możliwa do utrzymania.

Jak wskazał Sąd Najwyższy wyeliminowanie ryzyka kursowego, charakterystycznego dla umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej i uzasadniającego powiązanie stawki oprocentowania ze stawką LI BOR, jest równoznaczne z tak daleko idącym przekształceniem umowy, że należy ją uznać za umowę o odmiennej istocie i charakterze, choćby nadal chodziło tylko o inny podtyp czy wariant umowy kredytu. Oznacza to z kolei, że po wyeliminowaniu tego rodzaju klauzul utrzymanie umowy o charakterze zamierzonym przez strony nie jest możliwe, co przemawia za jej całkowitą nieważnością (wyroki SN z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18; z 19 maja 2022 r., II CSKP 797/22). Stanowisko to znalazło także swoje potwierdzenie w uchwale pełnego składu Izby Cywilnej z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, w pkt 2 której stwierdzono, że w razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie. Stwierdzenie nieważności umowy mieści się zatem w zakresie sankcji, jaką Dyrektywa 93/13/EWG przewiduje w związku z wykorzystywaniem przez przedsiębiorcę nieuczciwych postanowień umownych.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że postanowienia umowy kredytu, zarówno określające zasady przeliczania kwoty udzielonego kredytu na złote przy wypłacie kredytu, jak i spłacanych rat na walutę obcą, stanowią postanowienia określające świadczenia główne stron i jeżeli sformułowane są w sposób niejednoznaczny, pozwalając bankowi swobodnie kształtować kurs waluty obcej, to mają charakter niedozwolonych postanowień umownych w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. (m.in wyroki: z 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14, OSNC 2016, nr 11,

poz. 134; z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16; z 24 października 2018 r., II CSK 632/17; z 13 grudnia 2018 r., V CSK 559/17; z 27 lutego 2019 r., II CSK 19/18; z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17; z 9 maja 2019 r., I CSK 242/18; z 29 października 2019 r., IV CSK 309/18, OSNC 2020, nr 7-8, poz. 64; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr B, poz. 20; z 30 września 2020 r., I CSK 556/18; z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21; z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21; z 3 lutego 2022 r., II CSKP 415/22; z 28 września 2022 r., II CSKP 412/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 54, i z 17 marca 2023 r., II CSKP 924/22).

Podsumowując, zarzuty skargi okazały się nieuzasadnione. Bezzasadny okazał się zarzut naruszenia prawa materialnego, tj. art. 385¹ § 2 w zw. z art. 385¹ § 1 k.c. poprzez błędną wykładnię. Przy przyjęciu możliwości rozróżnienia klauzuli przeliczeniowej od klauzuli indeksacyjnej jako klauzuli normatywnej (ogólnej), usunięcie z umowy klauzul przeliczeniowych skutkować musi upadkiem spornej umowy. Brak jest bowiem możliwości inkorporowania do umowy jakichkolwiek przepisów prawa powszechnie obowiązującego przez sąd „z urzędu” jak też wymaganej w tym przedmiocie zgody konsumenta. Badanie pod kątem abuzywności postanowień wzorców umownych odbywa się z uwzględnieniem chwili zawarcia umowy. Eliminacja postanowień odsyłających do tabelarycznych kursów bankowych powoduje nie dającą się usunąć lukę w umowie, na skutek czego nie może ona być w praktyce wykonywana.

Nie zasługiwał na uwzględnienie zarzut naruszenia art. 385¹ § 1 i 2 k.c. i art. 6 ust. 1 Dyrektywy Rady 93/13/EWG z 5.04.1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich poprzez dokonanie ich błędnej wykładni. Jak już wskazano, zastąpienie abuzywnych postanowień przeliczeniowych w polskim prawie nie jest możliwe ze względu na brak odpowiedniego przepisu dyspozytywnego (pkt 1 powołane wyżej uchwały SN z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22).

Chybiony jest też zarzut wskazujący na naruszenie przepisów wprowadzonych ustawą antyspreadową. W orzecznictwie Sądu Najwyższego

wyjaśniono już, że ustawa ta nie sanowała umów nieważnych, zawartych przed wejściem tej ustawy w życie (zob. m.in. wyrok SN z 22 sierpnia 2024 r., II CSKP 191/23).

Jako niezasadny należało ocenić zarzut naruszenia art. 189 k.p.c. W orzecnictwie Sądu Najwyższego powszechnie dopuszcza się bowiem wystąpienie z żądaniem ustalenia nieistnienia stosunku kredytu ze względu na nieważność umowy kredytu (zob. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z 10 maja 2022 r., II CSKP 163/22, niepubl.; z 20 czerwca 2022 r., II CSKP 701/22, niepubl. i z 28 lipca 2023 r., I CSK 611/22; zob. także uchwały Sądu Najwyższego z 23 września 2020 r., III CZP 57/10, OSNC 2011, Nr 2, poz. 14 i z 15 września 2020 r., III CZP 87/19, OSNC 2021 r., Nr 2, poz. 11 oraz wyrok Sądu Najwyższego z 6 listopada 2015 r., II CSK 56/15). Skuteczne powołanie się na interes prawny w rozumieniu art. 189 k.p.c. wymaga wykazania przez powoda, że wyrok wydany w tego rodzaju sprawie wywoła takie konsekwencje prawne w stosunkach między stronami, w wyniku których ich sytuacja prawna zostanie określona jednoznacznie, nie będzie budziła wątpliwości, usunięta więc zostanie niepewność co do istnienia określonych praw i obowiązków stron oraz ryzyko ich naruszenia w przyszłości (zob. wyrok SN z 12 stycznia 2022 r., II CSKP 212/22). Skarżący nie wykazał potrzeby ponownego badania kryteriów zastosowania w sprawach kredytów frankowych art. 189 k.p.c.

Mając na uwadze zaprezentowane argumenty, Sąd Najwyższy oddalił skargę kasacyjną na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., jako nie mającą uzasadnionych podstaw.

O kosztach postępowania kasacyjnego Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 98 § 1, 1¹ i 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c. w zw. z § 2 pkt 7 w zw. z § 10 ust. 4 pkt

2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie
opłat za czynności radców prawnych

Dariusz Pawłyszczek Agnieszka Góra-Błaszczkowska Ewa Stefańska

(P.H.)

[r.g.]